

УДК 811.111'276.6'25:61=161.2:791.242(73)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-11>

**СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ
ПІД ЧАС ДУБЛЮВАННЯ КІНОСТРІЧОК
(НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ
АМЕРИКАНСЬКОГО ТЕЛЕСЕРІАЛУ «ДОБРИЙ ЛІКАР»)**

**STRATEGIES AND TECHNIQUES OF MEDICAL TRANSLATION
IN FILM DUBBING (BASED ON THE UKRAINIAN TRANSLATION
OF THE AMERICAN TV SERIES “THE GOOD DOCTOR”)**

Колодій Б.М.,

orcid.org/0000-0002-2008-6804

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Романчук Г.О.,

orcid.org/0009-0000-2596-1770

магістр кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню й аналізу застосування стратегій і тактик медичного перекладу під час дублювання англійськомовних кінострічок українською мовою на матеріалі американського телесеріалу «Добрий лікар». У дослідженні здійснюється огляд розвитку аудіовізуального перекладу, зокрема дублювання, в Україні. Аналізуються класифікації перекладацьких стратегій і тактик; визначається доцільність їх використання під час дослідження перекладу телешоу медичного жанру.

На матеріалі телесеріалу «Добрий лікар» розглянуто застосування:

1) семантичної стратегії, що має на меті якомога точніше передати зміст вихідного тексту, намір, стиль і тон автора оригіналу зі збереженням як лексичних, так і граматичних оригінальних конструкцій;

2) комунікативної стратегії, що спрямована на відтворення впливу вихідного тексту на цільову аудиторію зі зміною оригінальних лексичних і граматичних конструкцій і націлена на створення природного й вільного тексту перекладу.

У дослідженні акцент зроблено на перекладі медичної термінології та відтворенні евфемізмів, пов'язаних із медичною тематикою, телесеріалу «Добрий лікар» у перекладі українською мовою.

На основі проаналізованих прикладів ми дійшли висновку, що під час відтворення медичної термінології у вищезгаданому телесеріалі переважає стратегія семантичного перекладу, яка найчастіше використовується в поєднанні з тактикою запозичення. Використання стратегії комунікативного перекладу спостерігалось в процесі дослідження в незначній кількості в поєднанні з тактикою адаптації та технічною процедурою вилучення.

Для відтворення евфемізмів найчастіше використовувалася стратегія комунікативного перекладу в поєднанні з тактикою модуляції; лише в поодиноких випадках застосовано семантичну стратегію в поєднанні з прямим словниковим відповідником.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, дублювання, медичний переклад, перекладацькі стратегії й тактики, медична термінологія, евфемізми.

The article focuses on the study and analysis of the application of medical translation strategies and techniques when dubbing English-language films into Ukrainian based on the material of the American television series “The Good Doctor”. The study provides an overview of the development of audiovisual translation, in particular dubbing, in Ukraine. Classifications of translation strategies and techniques are analyzed; the expediency of their use in researching the translation of a TV show of the medical genre is determined.

In the course of the research, based on the TV series “The Good Doctor”, the application of the following strategies was analysed:

1) a semantic strategy, which aims to convey the content of the original text, the intention, style and tone of the original author as accurately as possible while preserving both lexical and grammatical original constructions;

2) a communicative strategy, which focuses on reproducing the impact of the source text on the target audience with the change of the original lexical and grammatical constructions and is aimed at creating a natural and free translation text.

The study highlights the translation of medical terminology and medical euphemisms from the TV series “The Good Doctor” translated into Ukrainian.

According to the findings of the research, we came to the conclusion that while rendering medical terminology in the aforementioned TV series, the strategy of semantic translation prevails, which is most often used in combination with the borrowing translation procedure. The use of the communicative translation strategy was observed in the research process in a small amount in combination with the technique of adaptation and the technical procedure of omission.

To reproduce euphemisms, the strategy of communicative translation in combination with modulation technique was mostly used; only in several cases the semantic strategy was implemented in combination with a dictionary equivalent.

Key words: audiovisual translation, dubbing, medical translation, translation strategies and techniques, medical terminology, euphemisms.

Постановка проблеми. Медичний переклад є важливим складником галузі охорони здоров'я, що дає змогу медичним працівникам спілкуватися й ділитися інформацією з пацієнтами, колегами та науковцями в усьому світі. Цей вид перекладу може мати різні форми, включаючи письмовий та усний переклад, кожен із яких має свою історію, особливості, стратегії й тактики відтворення цільовою мовою.

Важливість медичного перекладу, як письмового, так й усного, неможливо переоцінити, адже його основне завдання полягає в тому, що медична інформація має бути загальнодоступною для пацієнтів і медичних працівників незалежно від мовних бар'єрів. Це має вирішальне значення для сприяння ефективній комунікації, розвитку галузі медичних досліджень і надання найкращої допомоги пацієнтам. Медичний переклад вимагає спеціального досвіду й знань і відіграє життєво важливу роль у наданні високоякісних медичних послуг у всьому світі.

Робота розглядає медичний переклад через призму дублювання кінострічок медичного жанру. Цей вид перекладу з роками стає все популярнішим і зараз широко використовується в світовій індустрії розваг. Однією з головних особливостей дубляжу є те, що він дає змогу аудиторії, яка не володіє мовою оригіналу кінофільму чи телешоу, насолоджуватися сюжетом кінострічки рідною мовою. Саме тому цей різновид перекладу популяризувався в контексті широкого загалу, оскільки дає можливість локалізувати продукт для різних ринків і регіонів, а також зберегти оригінальну звукову доріжку та звукові ефекти, залишивши емоційне навантаження оригінального твору.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що дублювання медичних фільмів і телесеріалів іноземною мовою дає змогу поширювати інформацію цієї тематики серед більшої частини глядацької аудиторії та може допомогти в подоланні мовних і культурних бар'єрів. Окрім того, пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення Росії на територію України у 2022 році стали наочним прикладом того, наскільки важливою є точна та своєчасно надана медична інформація. Популярність дубляжу кінострічок медичного жанру зростатиме, оскільки світ стає дедалі більш глобалізованим і різноманітним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для дослідження слугували праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, що присвячені сфері аудіовізуального перекладу (далі – АВП) ([7; 15] тощо); медичного перекладу ([8; 4] тощо) і класифікаціям перекладацьких стратегій і тактик ([21; 27] тощо).

Метою дослідження є визначення стратегій і тактик медичного перекладу (з акцентом на відтворенні медичної термінології та евфемізмів) під час дублювання англійськомовного телесеріалу «Добрий лікар» українською мовою.

Виклад основного матеріалу. АВП – це «академічна концепція», що поступово проникає як на старий, так і на новий ринки постпродукції звуку й зображення, для яких цей термін раніше був невідомим, не кажучи вже про саму практику перекладу [15]. Згодом той самий термін почав використовуватися в більшості європейських мов: *traducción audiovisual*, *traduction audiovisuelle*, *traduzione audiovisiva* тощо [15], що свідчить про його чітке визнання принаймні академічними колами, які раніше використовували інші терміни, як-от: *кінематографічний переклад*, *переклад фільмів*, *переклад для телебачення*, *екранний переклад*, *підпорядкований переклад*, *медіапереклад* або *мультимедійний переклад* [15]. АВП є загальним терміном, на відміну від форм письмового й усного перекладу; АВ тексти можуть охоплювати будь-які теми, що розглядаються різними спеціалізованими галузями перекладу [18].

Варто зазначити, що в Україні, на відміну від інших країн Європи й Америки (де ще з кінця 90-х років ХХ сторіччя АВП як окремий спецкурс для бакалаврів і магістрів почали викладати в багатьох університетах, а саме: у Цюріху, Лондоні, Генуї, Лідсі, Пізі, Торіно, Пітсбургу, Бостоні, Далласі тощо [20]), АВП, зокрема дубляж (який є одним із видів АВП), є недостатньо дослідженим явищем. Серед українських науковців, які в працях висвітлюють питання, пов'язані з історією, якістю й розвитком процесу дублювання в Україні, варто виокремити І. Софієнко [10], О. Гридасову [2], О. Мітіну, Л. Ростомову, К. Драпалюк [7] та ін. Наукові розвідки вищезгаданих дослідників сприяють кращому розумінню ролі дубляжу в українському суспільстві та культурі, а також викликів і можливостей, пов'язаних із цим процесом.

Історія українського дублювання певним чином починається з 1950-х років, коли стали доступними перші іноземні фільми. Відтоді практика дубльованого перекладу значно еволюціонувала, відображаючи зміну культурного й мовного ландшафту України. На початку розвитку вітчизняного дубляжу іноземні фільми перекладали переважно російською, оскільки вона була панівною мовою в Радянському Союзі. Українська ж не була в пріоритеті, а студій українськомовного дубляжу в країні на той час не існувало.

Після здобуття Україною своєї незалежності в 1991 році статус української мови почав поступово змінюватися. З'явилися українські студії дубльованого перекладу, а українськомовне дублювання стало поширенішим; однак російськомовний дубляж усе ще залишався панівним. У 90-х роках ХХ століття українську мову можна було почути лише на телебаченні. На замовлення телеканалів студії дублювали іноземні фільми та серіали. Так, у 1996 році на телеканалі ICTV трансливався американський ситком «Альф». Історія про кумедного прибульця сподобалася глядачам, зокрема, і завдяки неймовірному перекладу українською від О. Негребецького [3].

На початку 2000-х років ситуація поступово почала змінюватися, що частково зумовлено певними трансформаціями в політичному ландшафті країни, а саме: український народ прагнув відстояти свою незалежність і сприяти поширенню української мови в медіапросторі. Ще один популярний серіал – «Друзі» – перекладено українською. Вітчизняному глядачу сподобалася кумедна історія шістьох молодих людей; крім того, завдяки зусиллям перекладачів та акторів озвучення наша аудиторія змогла дивитися нові серії цього шоу майже одночасно з американськими глядачами [3].

2006 рік став переломним для українського дубляжу. Саме тоді Кабінет Міністрів видав постанову, що зобов'язувала українські компанії дублювати всі іноземні фільми українською мовою [9]. Передбачалося, що перехід буде поступовим: у 2006 році не менше ніж 20% фільмів мали бути дубльовані українською мовою, а з 1 липня 2007 року – не менше ніж 70% [3].

Однак не відразу всі кіноновинки вітчизняний глядач почав дивитися українською мовою. Так, у 2006 році лише сім із двадцятки найкасовіших іноземних фільмів дубльовані українською, серед них – «Пірати Карибського моря: Скриня мерця», «Казино Рояль», «Парфумер: Історія одного вбивці», «Диявол носить Prada», «Сезон полювання», «Ерагон» і мультфільм, який надзвичайно сподобався українському глядачеві, «Тачки». Лише у 2008 році кінопрокатники серйозно перейшли на українську [3].

Сьогодні дублювання українською мовою стало досить поширеним. Українською можна дивитися як популярні блокбастери з мільйонними касовими зборами, так і нішеві фільми, що орієнтуються на більш витончену глядацьку аудиторію [3].

Розвитку українського дубльованого перекладу сприяють також онлайн-платформи. Так, у 2020 році американська стримінгова та продакшн-компанія «Netflix» почала співпрацю з двома українськими студіями «Postmodern Postproduction» і «Tak Treba Production», що спеціалізуються на послугах з адаптації іноземних фільмів (постпродакшні). З того часу, як «Netflix» запустила свою платформу в Україні у 2016 році, лише кілька фільмів і серіалів мали українські субтитри, тоді як жоден продукт не був доступний із українським озвученням. Наразі «Netflix» стає доступнішим для українців, які не володіють англійською мовою [11].

Загалом історія дубляжу в Україні відображає зміну її культурного й мовного ландшафту: якщо раніше чітко прослідковувалося глобальне панування російськомовного дублювання, останнім часом акцент значно змістився в бік українськомовного перекладу, особливо з часів війни на сході України у 2014 році та з початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України у 2022 році. З появою професійних студій дубльованого перекладу та професійних акторів озвучування якість українськомовного дублювання значно покращилася, що зробило його основним варіантом перегляду кінострічок для глядачів в Україні.

У фокусі дослідження – дубльований переклад англійськомовного телесеріалу медичного жанру «Добрий лікар», здійснений реліз-групою перекладачів VaibaKoTV та представлений на сайті UaKino.club.

«Добрий лікар» – це американський серіал жанру медичної драми, створений Девідом Шором. Уперше серіал вийшов на екрани 3 жовтня 2017 року. Станом на липень 2023 року серіал «Добрий лікар» складається із 6 сезонів і 116 епізодів. Шоу, яке набуло популярності в усьому світі, зокрема й в Україні, розповідає глядачам про життя молодого хірурга Шона Мерфі, який страждає на аутизм і синдром саванта (надзвичайно рідкісний феномен, коли особи з відхиленнями в розвитку, зокрема з аутистичним спектром відхилень, демонструють надзвичайні здібності, таланти й знання в одній або декількох вузьких галузях) [1].

З метою досягнення основного завдання дослідження, а саме: визначення стратегій і тактик медичного перекладу під час дублювання телесеріалу «Добрий лікар», насамперед необхідно детальніше зупинитися на визначенні класифікацій перекладацьких стратегій і тактик, якими ми послуговуватимемося в розвідці.

Класифікації стратегій і тактик перекладу. Протягом останніх десятиліть дослідники розробляли різноманітні класифікації перекладацьких стратегій. Шотландський науковець Дж. Кетфорд запровадив низку перекладацьких зсувів, серед яких – *структурні, класові, одиничні, внутрішньосистемні й інформаційні* [14]. Американський перекладознавець Л. Венуті запропонував поняття *одомашнення й очуження* як перекладацькі стратегії, що передбачають адаптацію або збереження особливостей вихідної мови [26]. *Культурна фільтрація* британської дослідниці М. Бейкер передбачає *адаптацію вихідного тексту* до цільової культури або *збереження культурних відмінностей* у перекладі [12]. Німецька лінгвістка К. Норд представила *документальну й інструментальну* стратегії, які фокусуються або на збереженні очуження, або на адаптації вихідного тексту до цільової аудиторії [22].

Під час дослідження ми керувалися класифікацією британського перекладознавця Пітера Ньюмарка. Згідно з його класифікацією, представленою в науковій праці «Approaches to Translation» [21], існують дві протилежні стратегії перекладу: семантична й комунікативна. *Семантичний переклад* має на меті якомога точніше передати зміст вихідного тексту зі збереженням як лексичних, так і граматичних оригінальних конструкцій, тоді як *комунікативний переклад* фокусується на відтворенні впливу вихідного тексту на цільову аудиторію зі зміною оригінальних лексичних і граматичних конструкцій [21, с. 39, 47–48]. *Семантичний переклад* прагне зберегти намір, стиль і тон автора оригіналу, а також лінгвістичні та культурні нюанси

мови оригіналу, навіть якщо в результаті виходить менш природний текст перекладу [21, с. 48]. П. Ньюмарк зазначає, що *семантичний переклад* часто використовується під час перекладу медичних, юридичних або наукових текстів, де точність і правильність мають вирішальне значення [21, с. 49]. З іншого боку, *комунікативний переклад* ураховує культурні та лінгвістичні відмінності між мовою оригіналу й мовою перекладу, відповідно, адаптує текст [21, с. 40]. Мета *комунікативного перекладу* – створити природний і вільний текст перекладу, навіть якщо це передбачає відхилення від оригінальних формулювань або структури [21, с. 37]. Такий підхід зазвичай використовується в художніх текстах, де бажаний ефект на читача важливіший, ніж суворе дотримання правил мови оригіналу [21, с. 41–42].

Вищезазначена класифікація стратегій є корисною у фокусі нашого аналізу дубльованого перекладу медичного телешоу з таких причин:

– Точність медичної термінології: медична термінологія часто є складною і недвозначною, тому для перекладачів важливо точно передати значення термінів, використаних в оригінальному діалозі. Стратегія семантичного перекладу зосереджена на достовірному передаванні значення окремих слів і фраз, що може бути корисним для забезпечення відповідності медичної термінології, використаної в дубляжі.

– Ефективність комунікації: комунікативна стратегія перекладу фокусується на впливі перекладу на цільову аудиторію. У випадку з медичними телешоу важливо, щоб дубляж ефективно доносив до глядачів медичні поняття й процедури в зрозумілій і простий спосіб, що може передбачати адаптацію перекладу до мовного та культурного контексту цільової аудиторії або спрощення складних медичних термінів і понять.

Окрім стратегій перекладу, науковці також подають у працях різноманітні класифікації перекладацьких тактик, що слугують основою для теоретичних і практичних досліджень у сфері перекладознавства. Серед найвідоміших – перекладацькі трансформації канадських лінгвістів Ж. Віне й Ж. Дарбельне [27], перекладацькі тактики австралійського вченого А. Піма [24], а також трансформації німецької перекладачки К. Райс [25]. У фундаментальній книзі «Порівняльна стилістика французької та англійської мов» Ж. Віне й Ж. Дарбельне подали сім перекладацьких трансформацій, а саме: *запозичення, калькування, дослівний переклад, транспозицію, модуляцію, еквівалентність та адаптацію* [27].

Тактики перекладу Ж. Віне й Ж. Дарбельне є корисним інструментом для аналізу дубльованого перекладу медичного телесеріалу, оскільки вони охоплюють низку перекладацьких трансформацій, які можуть допомогти перекладачеві в процесі відтворення оригінального тексту мовою перекладу. Наприклад, у медичних серіалах можуть зустрічатися вузькоспеціальні терміни, які подекуди буває непросто перекласти українською мовою. Обрані трансформації, такі як запозичення, калькування, дослівний переклад та адаптація тощо, допоможуть перекладачеві знайти найбільш підхоже рішення для перекладу цих термінів.

Відтворення медичної термінології. Головною стратегією перекладу фахових медичних термінів є семантичний переклад, тобто збереження оригінальної мовної одиниці та її запозичення мовою перекладу. Однак дослідження виявило, що українське озвучення серіалу «Добрий лікар» містить як приклади семантичного перекладу, так і приклади комунікативного, тобто адаптивного, перекладу. Розглянемо деякі з них.

“*What do we have here? Uh... hematoma?*” (1En). – «*Що у нас тут? Гематома?*» (2Ua (C.1.E.3 00:34:24)).

В одному з епізодів першого сезону досліджуваного серіалу лікар Мерфі, оглядаючи пацієнта, використовує в оригінальній версії медичний термін *hematoma*, який в українськомовному дубльованому варіанті відтворено за допомогою застосування стратегії семантичного перекладу медичної термінології й усталеного еквівалентного словникового відповідника з використанням тактики запозичення (перейняття слова чи виразу вихідної мови мовою перекладу), згідно з класифікацією Ж. Віне й Ж. Дарбельне [27]. Тактика запозичення може бути

застосована у двох випадках: по-перше, під час обговорення нового (напр., науково-технічного) процесу, за якого відповідний термін відсутній у мові перекладу; по-друге, у разі наміру зберегти в мові перекладу окремі слова чи вирази вихідної мови з метою досягнення стилістичного ефекту.

Наступний фрагмент також демонструє використання словникового відповідника через застосування тактики запозичення в семантичному перекладі термінів. У 1-й серії першого сезону Шон діагностує в пацієнта колапс легені: "... *pneumothorax stabilized, but undetermined internal injuries*" (1En). В українському дубляжі використано термін *пневмоторакс*: «... *пневмоторакс стабілізований, але невідомі внутрішні пошкодження*» (2Ua (C.1.E.1 00:17:59)), який точно відповідає медичному терміну в українській мові.

З-посеред багатьох інших прикладів, що ми виявили під час дослідження та які яскраво ілюструють використання словникових відповідників медичних термінів, що утворилися за допомогою тактики запозичення в поєднанні зі стратегією семантичного перекладу, варто виокремити такі: "*The biopsy will tell us more*" (1En). – «Після *біопсії* буде зрозуміло» (2Ua (C.1.E.5 00:13:38)); "*EKG's normal*" (1En). – «*ЕКГ* у нормі» (2Ua (C.1.E.14 00:32:48)); "*You have red eyes... uveitis*" (1En). – «У тебе червоні очі... *uveїт*» (2Ua (C.1.E.7 00:24:15)); "*We could do it in two steps, endoscopy to stop the bleed and a partial duodenectomy to remove the tumor*" (1En). – «Два етапи: *ендоскопія*, щоб зупинити кровотечу, і *дуоденектомія* для видалення пухлини» (2Ua (C.6.E.20 00:16:39)) тощо.

Варто зазначити, що в процесі дослідження й аналізу ілюстративного матеріалу ми також виявили випадки, коли медичні терміни відтворюються за допомогою комунікативної стратегії перекладу.

У першій серії першого сезону доктор Аарон Глассман розповідає своїм колегам про певні особливості лікаря Шона Мерфі, а саме: аутизм і синдром саванта, намагаючись переконати персонал клініки взяти Мерфі на роботу. В українському дубляжі оригінальна репліка персонажа "*Yes, he has autism, but he also has savant syndrome...*" (1En) перекладається як «Так, у нього аутизм, але він також має *суперздібності...*» (2Ua (C.1.E.1 00:05:58)), що є доступнішим і зрозумілішим для цільової українськомовної аудиторії, яка навряд чи ознайоmlена із цим медичним терміном. У цьому випадку ми спостерігаємо застосування перекладачем тактики адаптації.

Серед інших прикладів застосування комунікативної стратегії варто виокремити такий: "*The patient is a 25-year-old male with chondroblastoma, a rare bone cancer*" (1En). – «У пацієнта рідкісний вид раку кісток» (2Ua (C.3.E.5 00:27:13)).

В оригінальному діалозі доктор Мерфі детально описує стан здоров'я пацієнта, проте в перекладі українською мовою прямий відповідник цього терміна, *хондробластома*, вилучений із діалогу. Натомість перекладачі вирішили передати більш узагальнене значення цього явища. Таке вилучення могло бути зроблено з метою спрощення медичної термінології для української аудиторії, якій, скоріше за все, вищезазначений медичний термін є невідомим. Окрім того, на нашу думку, ще одним можливим поясненням застосування поєднання перекладацької стратегії й технічної процедури – вилучення, згідно з П. Ньюмарком [21], може бути спричинено часовими обмеженнями або аспектом синхронізації в дубльованій версії епізоду. Незважаючи на потенційне обґрунтування цієї зміни, важливо зазначити, що вилучення терміна *хондробластома* змінює реєстр медичної інформації, поданої в оригінальному англійськомовному діалозі. Цей приклад демонструє, як дубльовані переклади можуть призводити до зсувів у змісті й потенційно змінювати розуміння представленого матеріалу, адаптуючись під українську культуру за допомогою стратегії комунікативного перекладу та технічної процедури вилучення.

Відтворення евфемізмів. Проблема використання евфемізмів перебуває в центрі уваги лінгвістів протягом декількох десятиліть і є предметом численних досліджень як зарубіжних, так

і вітчизняних науковців [6; 17]. Зацікавленість цим явищем продовжує зростати завдяки його широкому використанню в різних сферах міжособистісного спілкування, що відображає зміни соціальних орієнтирів у людському житті. Без використання евфемістичної лексики неможливо уявити процес безконфліктної комунікації. Поява, розвиток і впровадження евфемістичних слів-замінників у загальний ужиток відбуваються насамперед під впливом преси, телебачення й літератури [17].

Евфемізми виконують низку прагматичних функцій, які передають позитивну або негативну конотацію, забезпечують стилістичний (емфатичний) ефект, посилюють виразність мовлення, а також впливають на емоційну сферу психіки та поведінки людини, змінюють емоційний стан адресата. Основними прагматичними функціями розмовного стилю є *кооперативна* (що передбачає досягнення мовної співпраці, слугує запобіганню соціальній напруженості й необхідності проявляти повагу до різних соціальних груп, а також підвищенню значущості певних реалій соціальної сфери) і *превентивна* функція (що передбачає використання евфемізмів для вживання традиційних понять, на які накладено табу. Це явища, що відображають певні морально-етичні та релігійні заборони, а також явища, пов'язані із забобонами) [18].

Загалом евфемізми слугують важливим інструментом соціальної комунікації, даючи змогу співрозмовникам легше й дипломатичніше обходити делікатні або табуйовані теми.

Використання певних мовних форм, зокрема реєстрових, структурно-текстових, якісних і кількісних, формує стиль, характерний для певного типу тексту, тобто функціональний стиль [13]. У праці ми зосереджуємося на дослідженні евфемістичної лексики в розмовному стилі медичної сфери.

Розмовний стиль мови є одним із найпоширеніших функціональних стилів, який охоплює як офіційне, так і неофіційне спілкування. Неофіційне спілкування переважно відбувається в колі сім'ї та серед друзів. У цьому випадку обмін інформацією, почуттями, думками проходить у неформальній обстановці й із використанням розмовної чи просторічної лексики. Переважна кількість телевізійних шоу орієнтовані на сімейний перегляд, і не завжди доречно використовувати пряме значення слів. Саме тому сценаристи вдаються до використання евфемізмів, а найбільш вдалі з них проникають у нашу розмовну мову.

У контексті теорії мовленнєвих актів медичні працівники використовують евфемізми з урахуванням лексико-семантичних і стилістичних способів утворення. Науковці виокремлюють три моделі мовленнєвих ситуацій: «лікар – пацієнт», «лікар – родичі пацієнта» й «лікар – колеги» [23].

Представникам інших лінгвокультур не завжди легко інтерпретувати сюжет іноземного фільму, у якому використано евфемізми. Як зазначалося вище, професія лікаря передбачає безпосереднє спілкування як із пацієнтами та їхніми родичами, так і з колегами. Тож лікарю необхідно дотримуватися певних мовних норм, а також обирати доречні мовні конструкції, які допоможуть пом'якшити висловлювання й уникнути комунікативного провалу, відповідно до правил мови та медичного етикету. Наведемо приклади евфемізмів, узятих із аналізованого нами американського телесеріалу «Добрий лікар».

Значну частину роботи лікаря становить *спілкування з пацієнтами*. Під час огляду й розпитування пацієнта важливо уникати слів, які в повсякденній мові можуть звучати грубо або образливо. Наприклад, під час огляду пацієнта лікар використовує, замість грубого розмовного слова, медичний термін, який може бути не зовсім зрозумілий пацієнту: *“I need to check your rectum”* (1En). – «Мені треба оглянути вашу **пряму кишку**» (2Ua (С.4.Е.2 00:15:21)). Евфемізація в оригіналі досягається шляхом запозичення з латинської мови, а в дубльованому перекладі – прямим еквівалентом через стратегію семантичного перекладу.

В іншому епізоді серіалу лікар Мерфі в контексті важкої генітальної інфекції в пацієнтки під час розмови з нею використовує словосполучення *“personal area”* (1En). Цей евфемізм дає змогу уникнути прямого значення, зберігаючи при цьому професіоналізм і делікатність у медичному середовищі. В українській версії фразу перекладено (за допомогою використання

стратегії комунікативного перекладу в поєднанні з тактикою модуляції) більш розмовним словосполученням «*інтимні місця*» (2Ua (C.1.E.4 00:26:20)), евфемізмом, який часто використовується в українському медичному контексті.

Проаналізовані вище приклади підкреслюють важливість адаптації евфемізмів до культурного контексту мови перекладу в процесі дубляжу. У такий спосіб медіапродюсери можуть забезпечити доступність контенту й повагу до різних аудиторій, зберігаючи при цьому сенс і тон оригінального матеріалу.

Окрім комунікації «лікар – пацієнт», *лікарям* також доводиться *взаємодіяти безпосередньо з родичами та близькими пацієнта*. Повідомляючи родичам пацієнта про його смерть, лікарі повинні уникати різких, прямих висловлювань на кшталт «він/вона помер/ла». Натомість варто використовувати пом'якшені версії цих виразів або іноді навіть опускаєти факт трагедії, коли смерть стає очевидною лише з контексту. Ця концепція демонструється в такому прикладі:

Katie's not ready to go (1En). – Keti ne готова померти (2Ua (C.1.E.12 00:17:58)).

У цьому випадку оригінальна фраза “*Katie's not ready to go*” ілюструє згадану концепцію, за якої застосовується більш непрямий і м'який підхід до передачі інформації, що пов'язана зі згадкою про смерть. Утримуючись від використання лексеми з прямим значенням, наприклад, *to die*, дієслово, використане в оригіналі, пом'якшує емоційний вплив на одержувача і сприяє більш комфортній розмовній атмосфері. На противагу цьому, дубльований варіант *померти* становить пряме й недвозначне вираження того самого повідомлення. Завдяки використанню комунікативної стратегії перекладу в поєднанні з тактикою модуляції висловлювання набуває порівняно різкого тону, що може викликати сильнішу емоційну реакцію в слухача. Таке зіставлення підкреслює роль евфемізмів у навігації складними темами і створенні відчуття невимушеності серед учасників діалогу. Таким чином, оригінальний діалог є прикладом використання евфемізмів як лінгвістичного інструменту для пом'якшення впливу чутливої інформації, тоді як дубльований фрагмент представляє відвертішу, хоча й потенційно тривожнішу, альтернативу.

Третю модель мовленнєвих ситуацій «лікар – колеги», про яку йшлося вище, демонструє такий приклад:

The patient is in a vegetative state (1En). – Пацієнт перебуває у стані глибокого занепаду (2Ua (C.1.E.12 00:27:20)).

Оригінальний вираз забезпечує точне та клінічне відображення медичного стану пацієнта. В аналізованій фразі використовується спеціальна медична термінологія, яка точно передає стан непритомності пацієнта, що характеризується відсутністю реакції на зовнішні подразники й відсутністю свідомості або довільних рухів [5]. На противагу цьому, у дубльованому перекладі застосовано евфемістичний підхід до опису стану пацієнта. Замість того, щоб використовувати конкретну медичну термінологію («вегетативний стан» або «вегетативне життя» [16]), перекладач удався до більш узагальненого терміна *глибокий занепад*, який також може вказувати на погіршення стану здоров'я пацієнта загалом. Цей пом'якшений вираз дає менш чітке уявлення про справжній стан пацієнта, що робить його більш прийнятним для аудиторії, яка не є ознайомленою з медичною термінологією, але водночас передає всю серйозність ситуації. У цьому випадку спостерігаємо, що евфемізація досягається шляхом уживання комунікативної стратегії перекладу з трансформацією модуляції.

Отже, евфемізми в розмовному функціональному стилі використовуються для дотримання прийнятого мовного етикету, пом'якшення висловлювань, уникнення комунікативних конфліктів, сприяння успішній комунікації, а також з метою приховати справжній стан речей. Евфемістична мова відіграє важливу роль у досягненні успішної, безконфліктної ситуації, що особливо необхідно в розмовному діалогічному мовленні.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного дослідження й аналізу перекладацьких стратегій і тактик відтворення медичної термінології на матеріалі американського телевізій-

ного шоу «Добрий лікар» можемо констатувати, що в ньому переважає стратегія семантичного перекладу. У межах цієї стратегії тактика запозичення з використанням словникових відповідників до термінів була найбільш уживаною. Запозичення передбачає відтворення оригінальних медичних термінів мовою перекладу зі збереженням їх форми та спеціалізованого значення. Використання стратегії комунікативного перекладу спостерігалось в процесі дослідження в незначній кількості; тактики й технічні процедури, які застосовували перекладачі в цих випадках, – переважно адаптація та вилучення.

Як засвідчує матеріал дослідження, для відтворення евфемізмів найчастіше використовувалася стратегія комунікативного перекладу. Цей підхід має на меті передати первинне значення й найтонші нюанси евфемістичного виразу в спосіб, зрозумілий і культурно прийнятний для української аудиторії. Для реалізації цього аспекту найчастіше використовується тактика модуляції; лише в поодиноких випадках застосовано семантичну стратегію в поєднанні з прямим словниковим відповідником.

За результатами проведеного аналізу ми з'ясували, що дубльований переклад евфемізмів та евфемістичних виразів здійснюється за допомогою підбору еквівалентів і культурної адаптації в українській мові, що ускладнює роботу перекладача. Процес евфемізації охоплює різні сфери мови, і перекладачі повинні звертати особливу увагу на цей аспект.

Евфемізми відіграють значну роль у визначенні емоційної тональності висловлювання. Вони можуть пом'якшити негативний вплив, забезпечити комфорт або показати ввічливе ставлення особливо в делікатних ситуаціях, таких як медична комунікація. Вибір евфемізмів може безпосередньо впливати на емоційний тон, позитивно чи негативно, залежно від контексту й наміру мовця. У медичній комунікації використання евфемізмів створює емпатійне середовище. Однак важливо дотримуватися балансу між забезпеченням комфорту й уникненням потенційного нерозуміння критично важливої інформації. Медичним працівникам важливо усвідомлювати, який вплив може мати інформація, що вони озвучили, на пацієнтів і їхніх родичів, і використовувати, інтуїтивно підбираючи, таку лексику, що сприяє довірі, розумінню та співпереживанню. Отже, співвідношення між евфемізмами й емоційним тоном є важливим аспектом мови та процесу перекладу, особливо в таких делікатних ситуаціях, як медичне спілкування, де вибір слів може суттєво вплинути на емоційний стан пацієнтів і їхніх родин.

Перспективи дослідження полягають у подальшому аналізі особливостей дублювання, зокрема дотриманні технічних стандартів у перекладі, інших кінострічок медичного жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Асоціація міжнародних і всеукраїнських громадських організацій «CHILD.UA», вебпортал. Синдром саванта та аутизм. URL: <https://autism.ua/about-autism/26-sotsium/sotsiumu/880-syndrom-savanta-autyzm>.
2. Гридасова О.І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіно перекладу. *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. № 2 (74). С. 102–107.
3. Гуш Ю. Історія дубляжу: Як українська мова 30 років пробивалася до кінотеатрів. URL: <https://kh.depo.ua/ukr/kh/istoriya-dublyazhu-yak-ukrainska-mova-30-rokiv-probivalasya-do-kinoteatriv-202108221357357>.
4. Калашник В.С. Проблеми перекладу медичної термінології. *Людина та образ у світі мови* : вибрані статті / ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2011. С. 328–333.
5. Кембриджський електронний ідіоматичний словник. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british>.
6. Кочерга О.О. Евфемізми в українській мові: види, функції, сфери вживання. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Філологічні науки»*. 2017. № 54 (1). С. 102–107.
7. Мітіна О.М., Ростомова Л.М., Драпалюк К.І. Дублювання як вид аудіовізуального перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика. Перекладознавство»*. 2022. Том 33 (72). № 6 Ч. 1. С. 235–242.
8. Поворознюк Р.В. Переклад медичних текстів: теорія та практика. Київ : Видавець Заславський О.Ю., 2017. 223 с.

9. Про затвердження Порядку розповсюдження та демонстрування кінофільмів на території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2006 року № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20-2006-%D0%BF#Text>.
10. Софієнко І.В. Становлення кіноперекладу в Україні. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50 (2). С. 401–405.
11. Б. Ткачук. Дві українські студії озвучки офіційно почали співпрацю з Netflix. Вони дублюватимуть контент українською. URL: <https://hromadske.ua/posts/dvi-ukrayinski-studiyi-ozvuchki-oficijno-rochali-spivpracyu-z-netflix-voni-dublyuvatimut-kontent-ukrayinskoju>.
12. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 1992.
13. Biber D., Conrad S. Register, genre, and style. Cambridge University Press, 2009. 344 p.
14. Catford J. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford University Press, 1965. 104 p.
15. Chaume F. Film Studies and Translation Studies: Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation, 2004. P. 315–326.
16. Glosbe, онлайн-платформа словників з контекстним перекладом. URL: <https://uk.glosbe.com/>.
17. Keith A. Euphemism and dysphemism: Language used as shield and weapon. Replica Books, 2000. 276 p.
18. Kretschmer, I. Audiovisual Translation. *Gambier Y., van Doorslaer L. (Eds.) Handbook of Translation Studies, John Benjamins Publishing Company*. 2011. Vol. 2. P. 7–13.
19. Mocini R. Euphemism as a pragmatic phenomenon. *European Journal of Pragmatism and Society*. 2017. P. 252–270.
20. Multimedia, audiovisual translation. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Multimedia_translation#cite_ref-1.
21. Newmark P. *Approaches to Translation*. Prentice Hall, 1988. 200 p.
22. Nord C. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
23. Pino M., Parry D., Feathers L. *Communication in healthcare settings: Policies, perspectives, and practices*. Routledge, 2021.
24. Pym A. *Exploring Translation Theories*. Routledge, 2010. 192 p.
25. Reiss K., Vermeer H.J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Max Niemeyer Verlag, 1984. 245 p.
26. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, 1995. 336 p.
27. Vinay J.P., Darbelnet J. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation* (J.C. Sager & M.J. Hamel, Trans.). John Benjamins Publishing, 1995. 359 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

- 1En*. Sublikescript. Першоджерело англійською мовою. Транскрипти до телесеріалу «Добрий лікар» (The Good Doctor). URL: https://sublikescript.com/series/The_Good_Doctor-70478.
- 2Ua*. Uakino. Українськомовний дубляж до телесеріалу «Добрий лікар» (The Good Doctor). URL: https://uakino.club/series/drama_series/8675-dobriy-lkar-horoshiy-lkar/download.html.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ:

- С.1.Е.1. – Сезон 1, епізод 1; С.1.Е.3. – Сезон 1, епізод 3; С.1.Е.4. – Сезон 1, епізод 4; С.1.Е.5. – Сезон 1, епізод 5; С.1.Е.7. – Сезон 1, епізод 7; С.1.Е.12. – Сезон 1, епізод 12; С.1.Е.14. – Сезон 1, епізод 14; С.3.Е.5. – Сезон 3, епізод 5; С.4.Е.2. – Сезон 4, епізод 2; С.6.Е.20. – Сезон 6, епізод 20.